Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 250 (10235) | 1976 чылдың октябрь 23, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 кап.

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! СЭКП-ниң XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин, онгу беш чылдың өндүр улуг программазын амыдыралга боттандырар дээш демисежиңер!

Коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа чедиишкиннерже бурунгаар!

(Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 59 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

Келир чылдың дүжүдү дээш

Онгу беш чылдың баштайгы чылының дүжүдү ажааттынган. Республиканың күрүнеге тараа садар талазы-биле планныг онаалдазы болгаш социалистиг хүлээлгези күүсеттинген. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, ийи дакпыр орденниг Тываның тараажылары боттарының мурнунга салдынган сорулганы алдарлыы-биле күүсеткен.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга хей-аът кирген көдээ ишчилер бедик дүжүт дээш демиселди кыжын-на эгелээн турган. Ол улуг шимчээшкинниң организакчы болгаш удуртукчу күжү чер-черде партия организациялары болуп келген. Үрезин арыглаарынга, техника септээринге, дүжүт ажаарынга болгаш өске-даа ажылдарга коммунистер социалистиг чарыштың мурнуку одуруун ээлеп, өскелерге үлегер болганнар.

СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң болгаш бүгү ажыл-ишчилерниң баш удур ап чоруткан хемчеглериниң ачызында часкы тарылга чогуур үезинде бедик агротехниктиг байдалга чоруттунган. Кол кичээнгей суггаттыг черлерни болгаш чемишчидилгени долу ажыглаарынче, хөрзүн үрелиишкинин болдурбас техниканы шиңгээдип алырынче, сорттуг болгаш райончуттунган үрезинни чажарынче угланган турган. Бүгү-ле ажыл-херек онгу беш чылдың «Бүдүрүлгениң ажыктыы, ажылдың шынары дээш» деп лозуңнуң адаа-биле боттанып келген. Дүжүттүң багай эвес болганының үндезиннери ол. А тарааны кыска хуусаада чидириг чок ажаар дээш база демниг ажылдаан бис. Механизаторлар, көдээниң болгаш хоорайның бүгү ишчилери 1976 чылдың тараазын өстүрер болгаш ажаар талазы-биле кызымак чоруун көргүскен.

Дүжүт ажааттынган, ынчалзажок тараажының ажылы соксаш кынмас: келир часкы хову ажылдарынга белеткел шагда-ла эгелээн. Бо хүннерге чедир күскү чер андарылгазының планы чеден ажыг хуу күүсеттинген азы 96 муң гектар чер белен. Кызыл, Эрзин, Улуг-Хем районнарда бо ажыл элээн организастыг. Ылаңгыя «Большевик», «Саян», «ҮТКА 25 чылы» совхозтар чер андарылгазын ажаап алыышкын-биле деңге чоруткан. Чамдык колхозтар болгаш совхозтар келир часка белеткээр ужурлуг черин андарып апкан. Ынчалза-даа элээн хөй ажыл-агыйларда күскү чер андарылгазын чугулалавайн турар байдал бар. Чижээлээрге, Чөөн-Хемчиктиң, Тес-Хемниң колхозтарында болгаш совхозтарында ындыг. Күзүн андарган черге чашкан тараа чазын удур андарган черниинден ийи катап хөй дүжүт бээр, үени болгаш күштү камнап алырынга база дөгүм дээрзин уттуп болбас. Ам-даа 40 ажыг муң гектар чер андартынмаан.

Келир часкы тарылгага 55200 тонна үрезин херек. Бүгү-ле тараа, бобы болгаш мал чеми культураларны оон-биле тарыыр. Ол үрезинниң чартык кезии кызыл-тастың болур. Оон ыңай беш муң тонна картофель үрезини негеттинип турар. Боттарывыстың белеткеп алыр ужурлуг үрезиннеривис ол.

Республиканың колхозтары болгаш совхозтары магадылалдыг дүжүттү алыр дээш, эң-не шынарлыг үрезиннерни ажыглаар херек. Бо чылын республиканың тараа культураларының 79,6 хуузун сорттуг үрезин-биле тараан, а райончуттунган сорттар 65 хуу болган. Каа-Хем, Таңды, Бии-Хем, Улуг-Хем районнарга сорттуг үрезин-биле тараан шөлдер 85—98 хуу четкен. Ынчалза-даа Чөөн-Хемчик, Эрзин болгаш өске-даа районнарда сорттуг, ылаңгыя райончуттунган үрезинниң деңзигүүрү дыка эвээш.

Ажыл-агыйлар үрезинин нургулайында уруп алган болгаш арыглап турар. Ынчалза-даа ында темп оожум. Үрезинниң шынарын үрезин инспекциялары ам-даа илеретпээн. Сорттуг үрезин солуур ажыл база сула. Бо бүгүнү организастаарын көдээ ажыл-агый эргелелдери, күрүнениң үрезин инспекциялары, үнүштер камгалаар станцияның тускай эртемниглери шыңгыы контрольдаар ужурлуг.

Хову ажылдарын чогуур үезинде бедик шынарлыг доозары техниканың байдалындан улуг хамааржыр. Бо кыжын 2700 тракторну, 1200 ажыг комбайнны болгаш хөй санныг көдээ ажыл-агый машиналарын септээр бис. Часкы тарылга техниказын апрель бирге, күскү дүжүттүн июль бирге чедир септеп доозар. Хову ажылдары доостурга техниканы септээш, ооң соонда кадагалалга тургузары чугула. Эрзинде Ленин аттыг колхоз часкы сезонга киржир техниказының 70 хуузун септеп алган.

1977 чылда бедик дүжүт алыр дээш кылыр ажылдар ам-даа хөй. Хову-шөлдерже 90 муң тонна өдекти сөөртүр, 2000 гектар шөлдү булукталдырар, четчир санныг механизаторларны, суггатчыларны болгаш өске-даа кадрларны белеткээр. СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары Л. И. Брежнев СЭКП-ниң XXV съездизиниң индиринден «Эң-не чугула сорулга болза, тараа бүдүрерин өстүрери болур. Ол дээрге көдээ коммунистерниң, бүгү колхозчуларның, совхозтар ажылдакчыларының ажылының шалыпчы участогу-дур» деп чугаалаан. Бо сөстер тараажы бүрүзүнүң ажыл-ижинге удуртулга болур ужурлуг.

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫҢ БАЙЫРЛАЛЫНГА УТКУШТУР

ИВИЖИ-АҢЧЫ

«Тоора-Хем» совхозтуң иви ажылдыг Хамсыра салбырының Өдүгенде фермазының кадарчызы Булут Чистякович Лопсан беш чыл иштинде иви кадарган.

Булут Чистякович онгу беш чылдың баштайгы чылында 261 иви, чарыны кадарып, ооң иштинде төрүзе чогуур 94 мындызындан 90 анайны менди камгалап алган. Октябрьның 59 чыл оюнга ооң белээ ындыг.

Бөгүн бистиң республикада аңныыр сезону эгелээн. Иви кадарчызы Булут Лопсан бо кампанияга база киржир. 5 киштн, 200 дииңни иви кадарбышаан, дужаарын ол хүлээнген.

ЧУРУКТА: Б. Лопсан.

(Хамсыраның ивижилериниң дугайында материалды ийиги арындан номчуңар).

КӨРГҮЗҮГЛЕР БЕДИК

Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединиң девискээринде тургустунган «Хемчик» совхоз—районда улуг ажыл-агыйларның бирээзи.

1976 чылдың часкы тарылгазын кыска хуусаада бедик агротехниктиг негелдени ёзугаар эки шынарлыг чорутканының түңнелинде багай эвес үнүш-дүжүттү өстүрүп алган.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXV съездизиниң хүлээп алган шиитпирлерин болгаш улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң онгу беш чыл планының бирги чылында мурнувуста салдынган сорулгаларны күүседир дээш совхозтуң ажыл-ишчилеру 9 айларда күрүнеге садар эътти 100,3 хуу, сүттү—100,2 хуу болгаш дүктүң чыл планын ажыр күүсеткен.

Тараа шөлдеринден 2126 тонна дүжүттү ап, 1 гадан 12—15 центнерни өстүрүп, күрүнеге тараа дужаар планын октябрь 1-ге чедир 2—3 катап ажыр күүседип, тараа дужаалдазын ам-даа үргүлчүлеп турар.

Картофельди олурткан шөлүнден 276 тоннаны казып ап, күрүнеге 116 тоннаны саткан.

Малчыннар кыштагларында чурттаарга бажыңнары, кажааларлар септеп, чугайлаар 2 звенону тургускан.

Совхоз бүдүрүлгезиниң планныг онаалдаларын күүседир талазы-биле көдээ Советтиң депутаттары механизаторлар Каадыр-оол Ооржак, Очаа Доңгак олар часкы, күскү кампания үезинде ажыл нормазын 110—120 хуу күүседип келген.

О. ПАПЫН.

Чарыштың тиилекчизи

КЫЗЫЛ ТУКТУГ КОЛЛЕКТИВ

СЭКП-ниң XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырып, онгу беш чылдың баштайгы чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш республиканың транспорт бүдүрүлгелериниң ажыл-ишчилери кызымак ажыл-иште хаара туттунган. Ылаңгыя үшкү кварталда автотранспорт бүдүрүлгелериниң социалистиг чарыжынга «Тыва суг тудуг» трестиң автобаазазының коллективи ийиги черни, «Тыва көдээ тудуг» трестиң автобаазазының коллективи үшкү черни ээлеп, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын чаалап алганы өөрүнчүг.

Автотранспорт — республиканың улус ажыл-агый чүъктерин дажыглаарынга транспорттуң кол хевири. Ылаңгыя Саян артындан чүък сөөртүлгезиниң талазы-биле бистиң республика-биле кожа хоорайларның автотранспорт бүдүрүлгелери биске улуг дузаны чедирип турар. Ындыгларның бирээзи — Минусинскиниң автобүдүрүлге коллективи (начальниги Р. И. Жданов, партия организациязының секретары Г. П. Иванов, профэвилел комитединиң даргазы В. П. Дьяков, комсомол организациязының секретары Н. А. Тупиков). Бо автобүдүрүлге чүък сөөртүрүнүң планын 115, чүък саарарының планын 100, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 101, орулга планын 143 хуу күүсеткеш, республиканың транспорт бүдүрүлгелериниң ортузунда калбарган социалистиг чарышка тиилекчи боол, бирги черни ээлээш, СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Минусинскиниң автобүдүрүлгези — Красноярск крайның эң улуг, хоочун автобүдүрүлгелериниң бирээзи. Ам каш чыл эртерге тургустунганындан бээр 50 чыл оюн демдеглеп эрттирер бо бүдүрүлге чери Тываның улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге улуг салдарны чедирип, Саян артындан бээр 330 ажыг санныг «КРАЗ-тар», «МАЗ-тар», «Шкодалар»-биле 40 тонна чедир аар деңзилиг, чижээлээрге, трансформаторлар, экскаваторлар ышкаш, чүъктерни Тываже дажыглап турар.

Минусинскиниң автобүдүрүлгези бистиң республикаже шифер, цемент, тууйбу, демир-бетон, плиткалар дээш оон-даа өске тудуг материалдарын, янзы-бүрү дериг-херекселдерни, техниканы, кывар-чаар материалдарны, аъш-чем аймаан—чылда 287 муң ажыг тонна чүъктү киир сөөртүп, моон эът, тудуг материалдары, хөмүр-даш, дагдүгү болгаш оон-даа өске чүъктерни дажыглап турар.

Бо автобүдүрүлге Тываның даг-дүгү болбаазырадыр В. И. Ленин аттыг комбинадынга Чадаанадан чылда 10 муң тонна хөмүр-даш сөөртүп бээр планын эрткен 9 айларда-ла ажыр күүсеткен.

1979 чылдың октябрьда демдеглеп эрттирери — автобүдүрүлгениң 50 чылынга уткуштур социалистиг чарыжында калбарган. Коммунист чолаачылар: А. Цедрих, Ю. Ринас болгаш М. Михеев олар чүък сөөртүлгезиниң, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле онгу беш чылда алган социалистиг хүлээлгелерин 1979 чылдың октябрьда күүседирин хүлээнген.

Планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш кызымак ажылдап турарлар ында хөй. Ындыгларга М. Панфилов, М. Русин, республиканың автотранспортунуң алдарлыг ажылдакчызы В. Коновалов, В. Алёхин, Ю. Сухарев, Г. Мясников, А. Зимин болгаш оон-даа өскелер хамааржыр. Бо чолаачылар шупту — коммунистиг күш-ажылдың болгаш тоску беш чылдың шалыпчылары.

Автобүдүрүлгеде чолаачылар ортузунда социалистиг чарышты организастаарынче улуг кичээнгейни угландырып, автоколонналарның чарыжынга бирги черни ээлээни дээш 210 рубль акша шаңналын тыпсып, а автобүдүрүлгениң бүгү бригадаларындан (оларның саны 23) тиилекчи болганы дээш акша шаңналын тывысыышаан, Күш-ажылчы алдар түгүн кодуруп турар.

Үшкү кварталдың түңнели-биле алырга, социалистиг чарышка бирги черни Г. И. Пономарёвтуң, а ийигизин—автобүдүрүлгениң ажыглал килдизинде партия организациязының секретары С. Ф. Скрипов оларның удурткан автоколонналары чаалап алган.

Октябрь революциязының 59 чыл оюн төлептиг уткуур. Тываже чүък сөөртүрүнүң планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш Минусинскиниң Кызыл туктуг автобүдүрүлгезиниң коллективи күш-ажылчы ээлчегде ажылдап турар.

М. КАЛЧАН.

АК-ДОВУРАКТАН МЕДЭЭЛЕР

Өөрүнчүг түңнелдер

Тываның даг-дүгү болбаазырадыр В. И. Ленин аттыг комбинадының тудугжулары онгу беш чылдың баштайгы чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш күжениишкинниг ажыл-иште хаара туттунган. Тура-соругкур ишчилерниң ажылы үшкү кварталда база чедиишкинниг боол, тос айларда кеэзлиг ажылдар планын 4469 муң рубльге, азы 163,5 хуу күүсеткен. Бир эвес сентябрь айда тудуг материалдары-биле объектилерни үзүктел чок хандырып турган болза, ол айда ажыглалга кирер ужурлуг 140 оруннуг уруглар садын дүжааттынар болгаш план күүседдези оон-даа бедик болур ужурлуг турган.

Эрткен кварталда ышкаш, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Данзырык Калдар-оол, Куулар Хапын-оол, Галина Колядa оларның удурткан бригадалары социалистиг чарышка тиилекчилер болгулаан. Олар үшкү кварталдың планныг онаалдаларын тус-тузунда 103, 131,7, 174 хуу күүсеткилээн.

Тудуг материалдары-биле бригадаларны хандырарын үзүктелдирер чорук база бар. Куулар Хапын-оолдуң, Галина Колядaның бригадалары тудуг материалдары-биле эки хандыртынза-даа, № 107 чурттаар бажыңның тудуунда ажылдап турар Данзырык Калдар-оолдуң удурткан бригадазынга тудугга херглээр материалдар бо-ла үстү бээр таварылгалар турган. А ол бригада Ак-Довуракта бот-орулга-чарылгаже шилчээн баштайгы бригада болгай. Ынчангаш моон соңгаар тудуг материалдары-биле хандырылгада четпестерни дарый чайладыры чугула.

Үшкү кварталда социалистиг чарыштың тиилекчилери болганнарга Зинаида Салчактың шеверлекчилер, Виктор Савыдың бызаңчы-бетонщиктер бригадалары база хамааржыр.

«Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинде бүдүрүлгениң мурнакчыларының саны хүн бүрү көвүдеп, оларның күш-ажылчы үлегер-чижээ тудугжуларның хей-аъдын көдүрүп турар.

Куулар Хапын-оолдуң бригадазы ийи чыл мурнунда мозаика херээн шиңгээдип ап, ол мергежилге өскелерни өөреткен. Дашчы Ооржак Комбуй-оол, бызаңчы-бетонщиктер Күжүгет Алдын-оол, Александр Усольцев, шеверлекчилер Тылбык Сарыглар, Галя Хертек, Светлана Ооржак болгаш оон-даа өске ажыл-ишчилерни ак-довуракчылар мактаар.

«Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң тудугжулары Октябрь мурнунуң күш-ажылчы ээлчээнче кирген.

Чедиишкинниг ажылдаан

Ак-Довурактың ажылчын-хандырылга килдизиниң коллективи бо чылдың үшкү кварталын бүдүрүлгечи эки көргүзүглер-биле дооскан. Садыг четкилери болгаш столоваялар бараан саарылгазының квартал планын 101,8 хуу күүсеткен.

Ниитиниң чемненилге черлериниң ажылдакчылары база кызымак ажылдап, планныг онаалдаларын 112,4 хуу күүсеткен.

Ылаңгыя 9 дугаарлыг столовая, 2, 4 дугаарлыг магазиннерниң коллективтери күш-ажылчы чарышка онза ылгарааннар.

Ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыг чоруун бедидериниң болгаш шынарның беш чылында алганы социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүседир дээш олар кызымак ажылдап турарлар.

Эжишкилер

Ак-Довурак автобүдүрүлгезиниң аныяк чолаачылары Виктор Сарыгларны болгаш Виктор Рольэитти коллектив кежигүннери хүндүлээр. Оларның башкарганы № 70-68 автобус пассажирлерни график ёзугаар хоорайга ыңай-бээр аргыштырып турар.

Бо ийи аныяк оолдар кайызы-даа АТБ-ге үш чыл бурунгаар келгеннер. Оларга автобусту хүлээдип бергеш, кады ээлчежип ажылдаарын даасkan. Оон эгелээш-ле бо ажылынчи бичии коллектив тургустунган.

Викторлар кайызы-даа бүдүрүлге планын доктаамал ажыр күүседип, хөй-ниити ажылынга идепкейлиг киржип келген. Оларның башкарган автобузу арыг-силиг, графиктен озалдавас, техниктиг байдалы эки.

Бистиң корр.

ДАШТЫКЫДА

ССРЭ-ниң национал хүнү

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Бухарестиде «ТИБ-76» дээр делегей ярмаказынга октябрь 21-де ССРЭ-ниң национал хүнүн эрттирген. 2900 дөрбелчин метр шөлдүг, 21000 ажыг экспонаттарны делгээн, каас кылдыр дерип шимээн ССРЭ павильонунга байырлал шиңчилиг болгаш улус эндерик турган. Ол—ярмарканың эң-не улуг павильоннарының бирээзи, ону хүн бүрүзүнде ортумаа-биле 15 муң хире кижи кээп көрүп турар.

Совет павильонунуң демдегдел дептеринге хөй-хөй көрүкчүлер найыралдыг бижиишкиннерни кылып турар. Аңаа баштайгы бижиишкинни РКП-ның Чиңгине секретары, РСР-ниң Президентизи Николае Чаушеску кылган: «1976 чылдың Бухарестиде делегей ярмаказында ССРЭ-ниң павильонун сеткил ханып көрдүм. Ооң организакчыларынга байыр чедирерин болгаш ол делгелге румын-совет экономиктиг кады ажылдажылганы калбартырынга, бистиң улустарывыстың аразында найыралды хаңыладырынга бараан болур дээрзинге бүзүрелди илередирин күзедим».

Хоолай дуңзаалаар «1220» станның, каңны үзүктелиишкин чокка кудар дөрт каналдыг установканың, программныг башкарылгалыг доора чондурар база токарь станоктарының макеттери, чиик автомашиналар, контроль-хемчээл болгаш оптиктиг приборлар, чадаг-тергелер болгаш өске-даа кылыглар келген кижилерни база специалистерни магададып турар.

Совет делгелгениң бир кезээ социалистиг экономика интеграциязының комплекстиг программазының хемчээлдеринге социалистиг демкаттыштырылгазының чурттарының кады ажылдажылгазынга тураскааттынган.

Совет станоктарны, даг-шахта дериишкиннерни, насостарны, металлургия чиг-эдин, ужар-түүл техниказын болгаш өске-даа бараанарны РСР-ге чорудуп бээриниң улуг хемчээлдиг садыг дугуржулгаларын румын даштыкы садыг организациялары-биле чарган чорук «ССРЭ-ге кылган» деп маркалыг бараанарга хереглелдиң улуун херечилеп турар.

ПРЕЗИДИУМ ХУРАЛЫНГА ЧУГААЛАШКАН

Дүүн Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң хуралы болган. «ССРЭ-де ажылчы чоннар депутаттарының, Советтер депутаттарының эрге-хүлээлгелериниң дугайында» ССРЭ-ниң Хоойлузун амыдыралга боттандырар талазы-биле Таңды районнуң ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң ажылының дугайында» 1973 чылда республиканың Дээди Совединиң Президиумунуң доктаалын күүседип турарының дугайын аңаа чугаалашкан. Ол талазы-биле илеткелди районнуң күүсекчи комитединиң даргазы Т. С. Тюлюш кылган.

Район Совединиң күүскомуук доктаалды күүседир дээш чамдык ажылдарны кылза-даа, ону амыдыралга боттандырар дээш район Совединиң күүскомунун кошкак ажылдаанын Президиум демдеглээн. Ол доктаалды күүседир талазы-биле хемчеглерни чогуур үезинде албаан. Ооң түңнелинде районда чамдык Советтерниң организас-массалыг ажылы куду деңнелде болуп артпышаан.

Ол ышкаш ажылчы чоннар депутаттарының Тожу район Совединиң күүскомунуң хөй-ниити организацияларын удуртуп турарының дугайында айтырыгны база чугаалажып көрген. Ол талазы-биле илеткелди районнуң күүсекчи комитединиң даргазы Д. О. Дарган кылган. Районда янзы-бүрү 92 хөй-ниити организациялар бар. Ылаңгыя Сыстыг-Хем көдээ Советтиң Ырбан суурда хөй-ниити организацияларының багай эвес ажылдап турарын Президиум хуралынга айыткан. Ылаңгыя хөй-ниити организацияларын удуртур талазы-биле эки ажылдыг Советтерниң дуржулгазын нептередириниң чугулазы аңаа демдеглеттинген.

Үстүнде чугаалашкан айтырыгларның талазы-биле ажылдарда чедер-четпестерни шыңгыызы-биле чугаалашкаш, ол ажылдарны экижидеринче угланган доктаалдарны хурал хүлээп алган.

(БИСТИҢ КОРР).

Октябрь мурнунуң чарыжын калбартыыл!

МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ ҮЛЕГЕРИ-БИЛЕ

Казахстанның партия-ажыл-агый активиниң хуралынга СЭКП Төп Комитединиң Чиигине секретары эш Леонид Ильич Брежнев: «Бистиң партиявыстың болгаш чонувустуң ажыл-чорудулгазында амгы үеде кол чүүл болза, партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин, 1980 чылга чедир чурттуң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарын амыдыралга боттандырары болур. Чоокку беш чылдарның дургузунда бистиң эрттер дежүвүс элээн кадыр деп чугаалап болур мен. Ынчалзажок ол кадырны ниитизи-биле бедик темпилиг ажып эгелээнивисти сеткил ханышкынныг-биле демдеглеп болур» деп чугаалаан.

Ону беш чылдың планныг онаалдаларын болгаш бедиткен хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир дээш найысылал Кызылдың ажылчы чоннары, ылангыя ажылчыннар болгаш интеллигенцияның күжениишкининиң ажылдап, багай эвес түңнелдерни чедип ап турар. Хоорайның партия организациязы бүдүрүлге, тудуг болгаш өске-даа адырларның коллективтериниң чыл планын чедиишкинниг боттандырарынче мобилизаставышаан, кол кичээнгейни күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, ажылдың шынарын экижидеринче болгаш бүдүрүлгениң ажыктыг чорууну бедидеринче угландырып келген болгаш угландырып-даа турар. Ону чедип алырының талазы-биле чамдык эки дуржулгалар чыгдынган. Айыттынган сорулгаларны чедип алырынга бүдүрүлге чорудулгазын сайзыраңгайжыдары, мурнакчы дуржулганы нептередири, социалистиг чарышты организастаарын экижидери дээн ышкаш айтырыглар улуг рольду ойнаар. Ынчангаш оларны шиитпирлээринче улуг кичээнгейни салып турар бис. Ол чорук биске чамдык эки чүүлдерни берген.

Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары эрткен тос айларда продукция сайгарарының болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң пландарын чедиишкинниг боттандырган. Эрткен чылдың ол үези-биле деңнээрге продукция сайгарарының хемчээли 4,7 хуу өзүлделиг болган, а бүдүрүлгениң ниити хемчээли 3 хуу өскеп пйикпе, азы 1 млн. 265 муң рубльдиң продукциязын хөйнү бүдүрген. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 5,1 хуу өскен. Эрткен үениң дургузунда хөмүр-даш, чалаң сүт продуктулары, кондитер кылыглары, хөм идик дээш оон-даа өске продуктуларны планда көрдүнгениниден хөйнү бүдүрген. Демир-бетон кылыглары, дыттыг материалдары, мебель аймаа, далган, шойдан дериг-херекселдер кылыры эрткен чылда турганындан арбыдаан.

Беш чылдың баштайгы чылының пландарын, бедиткен хүлээлгелерин хоорайның бүдүрүлге черлериниң барык шуптузу эки күүседип чоруп орар. Оларның аразында калбарган социалистиг чарыштың бирги одуруунче моон мурнунда хожудап турган пйикпе, азы ортумак чергелиг ажылдап турган коллективтериниң үнүп турарын өөрүшкү-биле демдеглээр херек. Чижээлээрге, тудуг организацияларынга херектиг чугула материалдарны бүдүрүп турар коллективтериниң ажылын ап көрээлиңер. Моон мурнунда хэп чыл улаштыр хожудаңгай ажылдыг деп санадып келген «Тыва тудуг» трестиң демир-бетон кылыглар заводу, эрткен чылдың ол үези-биле деңнээрге ниити продукция бүдүрериниң хемчээлин 48,8 хуу улгаттырган. А мебель фабриказының коллективи эрткен чылда турганынга бодаарга тос айларның дургузунда продукция бүдүрериниң хемчээлин 30 хуу көвүдеткенин улуг чедиишкин деп санаар апаар. Каа-Хемниң хөмүр-даш разрези дээш оон-даа өске коллективтер ай, квартал пландарын доктаамал ажыр күүседип турар.

Хоорайның транспорт организациялары беш чылдың баштайгы чылын эки көргүзүглерлиг эгелээн. Тос айларның дургузунда пландан ажыр улус ажыл-агыйының 160 муң тонна ажыг чүъгү сөөртүнген. Респотребсоюзтуң, Чуртталга болгаш коммунал ажыл-агый министерствозунуң, «Тыва сүт тудуг» трестиң транспорт организациялары чүгле боттарының планныг онаалдаларын ажыр күүсеткен эвес, а чаа дүжүттүң тараазын сөөртүрүнге эң идепкейлиг киришкен.

Тудуг организациялары, чонвуң амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелери тос айларның планын база-ла чедиишкинниг боттандырган.

Тус-тус бүдүрүлге коллективтеринде партия, комсомол болгаш хөй-нийти организацияларының ажылчы чоннарның ортузунга масса-политиктиг болгаш организакчы ажылды дээштиг чорудуп келгенинден үстүнде көргенивис эки түңнелдер чедип алдынган. Социалистиг чарышты организастаарында чаа эки дуржулга бисте чыглынып эгелээн. Бүдүрүлгениң ажыктыг чорууп бедидер, ажылдың шынарын экижидер деп кыйгырыгның адаа-биле бо чылын калбарган чарышка бүгү коллективтерни, ажылчыннарны хаара тудар сорулга-биле хөй-нийти көрүлделерин чарлаар дугайында мурнакчы коллективтериң эгелекчи саналдарын партия хоорkому, хоорүүсском деткээн.

Бо ажылды чедиишкинниг эрттиреринге хоорайның партия организациязының коммунистери идепкейлиг киржип турар. «Тудуг кезектери» болгаш эът комбинаттарынга, даараныгла фабриказынга, сүт заводунга шынар хүннерин эрттирип турда ук черлериң партия организацияларының коммунистери боттарының хуралдарынга продукцияның шынарын бедидеринге, иштики курлавырларны дилеп тыварынга хамаарышкан айтырыгларны калбаа-биле чугаалажып көрүп, четпестерни чайладырының талазы-биле тодаргай хемчеглерни ажылдап кылып турган.

Ажыктыг чоруктуң болгаш шынарның көрүлде хүннерин эрттирип турган үеде элээн хөй коллективтериң бүдүрүлге ажыл-чорудулгазынга эки чүүлдер чедип алдынган. Автозаводтуң септээн моторларынга шынары багай дээш кээп турган хомудалдарның саны ийи катап кызырылган. Даараныгла фабриказының коллективи бүдүрүп турар продукциязының 92,6 хуузун эң эки шынарга чедирген. Алгы заводу бирги сорттуң продукциязын хөйнү бүдүрүп турар апарган.

Амгы үеде Кызыл хоорайның ажылчы чоннары Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжынга калбаа-биле киржип эгелээн. «Тыва сүт тудуг» трестиң автобаазазының, Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезиниң болгаш элээн хөй тудуг организацияларының коллективтери Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжының эгелекчилери болганнар. Олар моон мурнунда алган хүлээлгелерин эде көргеш, чаа бедиткен хүлээлгелерни ап эгелээн. Чижээлээрге, «Тыва сүт тудуг» трестиң автобаазазының чолаачылары чыл планының мурнунда алган хүлээлгезин беш хонук эрте күүседиринге, пландан ажыр 5 муң тонна чүъкту сөөртүрүн, 2 муң тонна кывар-чаар материалдарны камнап алырын хүлээнген.

Ажыл-агый чылының доостуурунга чедир шоолуг эвес үе арткан. Бистиң чамдык бүдүрүлге коллективтеривистиң ажылында четпес чүүлдер база бар. Ылангыя чуртталга тудуу кончуг хожудап турар. Ол ышкаш «Тудуг кезектери» комбинат, тууйбу заводу, «Сельхозтехниканың» районнар аразының каттыжышкыны планныг онаалдаларын үзүп келген. Бо черлериниң удуртулгазы, партия организациялары бүдүрүлге чорудулгазын ханызы-биле анализтеп, чыл планын ылап-ла күүседирин хандырар хемчеглерни алыр ужурлуг.

В. ДОБРОМЫСЛОВ,
СЭКП Кызыл хоорkомунуң бирги секретары.

КӨДЭЭ СУУРНУҢ АЖЫЛ-ИШЧИ БИР ХҮНҮ

Чазылар — Тываның картазынга ындыг-ла үр эвесте тыптып келген суур, баштайгы үеде кооперацияның Тожуда аңныыр-тывыш ажыл-агый чериниң төвү турган, ам — «Тоора-Хем» совхозтуң иви ажылдыг Хамсыра салбырының болгаш Тоора-Хемде кооперацияның аңныыр-тывыш ажыл-агый чериниң Хамсыра участогунуң төвү.

Аныяк суурнуң ажыл-ишчилери аң-өлүк, балык, бойдус байлаа (кат-чимис, мөөгү, тоорук болгаш оон-даа өске) белеткээринге ат-сураглыг.

Аңаа чеде бээрге кижиниң кичээнгейин хаара туда бээр бир онзагай чүүл болза ол бичежек суурнуң чонунуң эп-найыралдыг чурттап турары. Чазыларның чурттакчылары: билбезин—айтырыжыр, чогун—суражыр чаңчылдыг. Амыдыралдың бүгү талаларынга оларның сонуургалы улуг.

Бедийде иви фермазының кадарчызы, коммунист Ак Тамчылович Бадыжык 14 чыл дургузунда иви кадаргаш, бодунуң кызымак күш-ажылы-биле өөрүнүң хүндүткелин чедип алган. Төрүүр чүс мындыга, онаапттыр 85 анайны ол бо чылын камгалап алган.

Төрээн чуртка хөй өлүктү берээл!

ТАЙГАЖЕ АЪТТАНЫПКАН

Тожу—аң-мең талазы-биле байлак. Ооң эрестиг аңчылары чылдың-на республиканың аң-өлүк планының эвээш эвес кезиин күүседип, Төрээн чуртка диин, киш кежип, өске-даа өлүктү берип турар.

Бо чылгы аңныыр сезонунда районнуң аңчылары ыраккы тайга-таскылдарже аъттанып, 100 муңдан эвээш эвес диинниң дужаары-биле бөгүн аъттаныпканнар. Оларның саны 600 ажыг кижи. «Тоора-Хем» совхоз аңчыларның мунары 700 хире чарыларны үзүп берген. Тоора-Хемде кооперацияның аңныыр-тывыш ажыл-агый чериниң штаттыг аңчы бүрүзү сезон дургузунда 500 рубльдиң өлүүн дужаар, а аңчылар болгаш балыкчылар ниитилелиниң кежигүннери аңчыларның кижи бүрүзү 200 рубльдиң өлүүн киирер сорулгалыг.

Кооперацияның аңныыр-тывыш ажыл-агый чериниң Хамсыра участогунуң аңчылары 50 муң рубльдиң аң-өлүүн күрүнеге дужаар хүлээлгени алгаш база аъттаныпкан.

Аңчыларның ажыл-херээниң талазы-биле бистиң корреспондентивистиң айтырыгларынга участок начальниги Анатолий Васильевич Тушпевтиң харыылааны болза:

— Чазылар суурнуң аңчылары Төрээн чуртка хөй өлүктү бээр талазы-биле боттарынга алган хүлээлгелерин чылдың-на чедиишкинниг күүседип келгенин демдеглээри чугула. Эрткен беш чылдың даалгазын чедиишкинниг күүсеткен кижилер бисте хөй. Ол ышкаш участоктуң аңчылары 1975 чылдың даалгазын база ажырган. Эрткен чылын 52 муң рубльдиң янзы-бүрү аң-өлүүн күрүнеге дужааган бис.

— А бо чылгы байдалыңар кандыг ирги, Анатолий Васильевич?

— Диин, киш, өске-даа өлүктүң өзүп, көвүдээринге бо чыл таарымчалыг болган. Баш удур кылган разведка болгаш амгы көстүп турар байдалдан ап көөрге, ылаңгыя диин кончуг хөй. Ынчангаш участоктуң штаттыг 16 аңчызы, иви кадарчылары, аңнаарынга хандыкшылдыг өске-даа кижилер 50 муң рубльдиң өлүүн киирер. Ону ажыр күүседириниң бүгү аргалары, барымдаалары бисте бар.

— Сезонга белеткелиңер дугайында чүнү чугаалап болур силер?

—Чедиишкинниң үндезини белеткелден хамааржырын моон мурнундагы чылдарның практиказы бадыткаан. Бо чылын аңчыларга бээр янзы-бүрү бооларны немей алган, биче араалыг бооның 250 муң оъгу бар, ол биске четчир, ол ышкаш «Тоора-Хем» совхоздан 120 чарыны ачылап алган бис. Аңчылар чурттаар (тайгата) эрги бажыңнарның септелгезин чоруткан, беш чаа бажыңны немей туткан.

Ындыг-даа болза аңчыларга эргежок чугула чамдык чүүлдерниң четпейн барганын айытса чогуур. Сухарый эвээш болган. Резина, бродни идиктер база четпээн. Кидис, майгын болгаш өске-даа чугула бараалнар база эвээш болду.

— Мурнакчыларга кымнарны хамаарыштырып турар силер?

— Хөй-хөй кижилерни. Тоску беш чылдың, эрткен чылгы аңныыр сезонунуң планын күүсеткеннерге Даш-Шири Дембиреловна Дембирел, пенсионер Седип-оол Бак-оолович Ак, Балдан Орайбанович Ак, ооң өөнүң ээзи Седип Дүлеековна Ак, тыва эки турачы, гвардейжи Алексей Хойбалович Седип-оол болгаш оон-даа өскелер.

Планныг даалгазын үргүлчү ажыр күүседип, мурнакчы болган бо аңчылар администрация черниң хүндүлел бижиктери, өртектиг бараанарлы-биле каш удаа шаңнадып келген, харын-даа Центросоюзтуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаткаңнар бар. Олар чүгле эки аңнап турар эвес харын, кат-чимис, мөөгү, тоорук чыыр даалгаларын доктаамал ажырып келген. Участок бо чылын 30 тонна тоорукту база белеткээн.

— Аңныыр херээн сайзыраңгайжыдар талазы-биле кандыг хемчеглерни боттандырып турар ирги?

— Эң-не бергедеп турар айтырыг ол чүве. Дүрүм ёзугаар аңнаар участоктарны бээзин кижилерге хуваагаан турар болгай. Бис ону ам-даа чедип албаан бис. Ындыг-даа болза специалист Е. Коневский баштаан Москваның аңныыр-тудуг экспедициязы участоктуң девискээринде шинчилел-төлевилел ажылын доозарының кырында келген. Ооң түңнелинде ук экспедиция аңнаар черлериниң кызыгаарын, аң-меңниң баш-саның тодарадып, эртемге үндезилеттинген сүмени биске бээр, аңчылар тускай бижыглаан участоктарлыг апаар, чогум-на моон ачызында аңныыр херээн сайзыраңгайжыдарының аргалары тургустунар.

«Ак-көк хемниң чурту» деп тыва кинода тырттырган аңчы Долгай Боданайовна Ак хүнде 40 ажыг диинни чайлыг адар, бо чылын 3 киш, 200 диинни артып алгаш, ээп келир.

16 чыл аңчы стажтыг Хайпыр Чамыяновна Чамыян эрткен чылын 5 киш, 200 диин дужааган, бо сезонда 10 киш, 200 диинни дужаар. Ооң уруунуң оглу бир харлыг Эдуард кырган-авазын чорудуксавазы кончуг, ынчалза-даа...

18 харзында аңнап эгелээн Даш-Шири Дембиреловна Дембирел 5 киш, 300 диинни таалыңнап алгаш келир.

А. АЙРЫНЦ фотолары.

АЖЫКТЫГ МАЛ

Иви — ажыктыг мал. Ээн амданныг, сметана дег хоюг сүттүг, ооң-биле шай сүттээр, быштак кылар, кежин—кедер, а бышкактары-биле сөөлгү моданың эң чараш идиктерин даараңы болур. Анчыга—чүнүң-биле-даа солуттунмас. Ивилиг кижээ малгаш-балар, тайга-таскыл коргунчуг эвес. Иви малды өстүрериниң ажыктыын барымдаалааш, мурнунда бодаргай турган үүрмек фермаларны Хамсыра чоогунга чаңгыс черге мөөннеп, улгаттыр каттыштырганының ужуру-даа ында.

«Тоора-Хем» совхозтуң иви ажылдыг Хамсыра салбырының ажыл-ишчилери партияның XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлериниң тодаратканы онгу беш чылдың баштайгы чылының планныг даалгаларын амыдыралга боттандырар херекке боттарының салыышкынын киирер дээш бедик сорук кириишкиниң көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар.

Бо хүннерде салбырның Өдүгенде, Бедийде, Хамсырада үш фермазында ниитизи-биле тос муң ажыг ивилерни өстүрүп, ажаап турар. 1976 чылда төрүүр ужурлуг 3100 баш мындылардан 2713 баш анайларны камгалап алган бис.

Ажыктыг мал — ивиниң семиртилгезин эки организастаарын, чаш төлдү чидириг чок камгалап алырын хандырар дээш фермалар аразынга социалистиг чарышты организастаан. Санаа Чамдыгырның удурткан Бедийде иви фермазы бо чылын багай эвес түңнелдерни чедип алган. Ук ферманың коллективи бо чылын төрүүр 1142 мындыдан 1090 анайны менди камгалап алган. Иви малды өстүреринге бедик көргүзүглерни чедип ап келгени дээш Бедий фермазының коллективи СЭКП-ниң Тожу райкомунуң болгаш ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң күүскомунуң шилчирип Кызыл тугу-биле ийи удаа шаңнаткан. Олар ам-даа чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады Нина Аковна Деверектиң удуртуп турары Хамсыра фермазының ивижилери база багай эвес түңнелдерни чедип ап келген. Чижээ, ферма ниитизи-биле төрүзе чогуур 1301 мындыдан 1149 анайны камгалап алган.

Тус-тус кижилер аразынга чарышка күш-ажылчы бедик көргүзүглерни Бедий фермазында Ак Кылаткы болгаш Ак Дөрбииг олар чедип ап, төрүүр чүс мындыга онаагтыр 97—97 анайларны камгалап алган. Хамсыра фермазында Кол Каадыр-оол төрүүр чүс мындыга онаагтыр 96 анайны менди өстүрген. Аныяк ивижилер Иван Бараан болгаш Антонина Саая оларның көргүзүү хоочун эштериниң көргүзүглеринден тудак чок.

Мурнунда чылдарга бодаарга, сөөлгү үеде салбырның ивилериниң баш-саны өзүп турар апарганы өөрүнчүг. Чыл санында-ла барык бүдүн чартык муң баш иви немежип турар. Ону барымдаалааш, эрткен чылын 650 баш ивини күрүнеге эът планынга киириштир саткан бис, бо чылын 700 ажыг баш ивини садарын планнаан, оларны чоокку хүннерде дужаар.

Ивижилерниң ажылдап, чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургузар талазы-биле чамдык хемчеглерни боттандырган бис. Чижээ, иви фермаларының салбыр, ол ышкаш район төвү-биле харылзаазын экижидери-биле беш везек черде радио харылзаазын тургускан, ынчангаш ферма бүрүзүнде байдалды хүннүң-не чогуур шагында радио-биле чугаалажып турар.

Ол ышкаш салбырның ферма бүрүзүнде үш почтачы кижини бижыглаан, олар ивижилерниң аалдарынга доктаамал барып, оларның чагаа харылзаазын, солун, сеткүүлдерин чедирип берип турарындан ивижилер чуртта, республикада, районда байдалды билип ап турарлар. Салбыр төвүнде, фермаларда ниитизи-биле 70 өг-бүле «Шын» солунну, өске-даа солун, сеткүүлдерни чагыдып алган. Почтачылар Бараан Дугур, Даржаа Хемчикпен, Чочанчык Ак олар ажыл-ишчилерниң күзенчиг аалчылары апарганнар.

Ивилерге чидиртир 4 тонна дусту чедирип алган, кадарчыларга 33 чаа майгынны садып берген. Өске-даа хемчеглерни боттандырып турар.

Бистиң кол сорулгавыс — иви малды өстүрери болганда, бис боттарывыстың мурнувуста салдынган сорулганы чедиишкинниг шиитпирлээринге бүзүрелдиг бис, чүге дизе, ивини өстүрериниң арга, дуржулгазын билир хоочун кижилер бар, олар чылдың кайы-даа үезинде, кандыг-даа бергелер турза, хүлээнгени күштүг деп чүвени база эки билир, чедиишкинниң үндезини ында.

А. КӨКТЕГЕН,
«Тоора-Хем» совхозтуң иви ажылдыг Хамсыра салбырының эргелекчизи.

Үр үеде чиир продукт, кедер хеп аймаа садып алдынган. Ам Өдүгенниң иви фермазынче чоруптаалы.

ЭРЕС АҢЧЫ

Дызырт диген дааштыг
Дыыжы кулаа эндевес.
Чаштып, хораан
сырбыкты
Чандыр белен көрбес.
Эрес-кажар аңчыга
Ажыг соок, улуг
хар-даа,
Араатан аң, берт
сын-даа,

Эннеш-быраш болбас.
Чүге дизе, аңчылар
Чүглеттинген сорукту:
«Олчаң көвей чору» деп
Ону чурту йөрээген.

К. ТҮЛҮШ.

БУДҮНГҮР БОЛЗУН

«Тыва тудуг» трестиң «Кызыл тудуг» эргелелинде А. Володинге, С. Борбак-оолга удурткан мурнакчы бригадалар Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Н. Злобинниң аргазы-биле чедиишкинниг ажылдап келген. Ол дээштиг арганы бистиң республикада бир дугаарында ажыглап эгелээн ийи бригаданың ажыл-ижи үре-түңнелдиг болуп, бедик көргүзүглерни чедип ап турары өөрүнчүг.

Аныяк бригадир Степан Артёмович Борбак-оолдуң удурткан бригадазы СЭКП-ниң XXV съездизинге күш-ажылчы чедиишкиннерин рапорттаанын билир болгай бис. Ол дээрге, бригаданың кежигүннериниң кызымак, ак сеткилдиг ажыл-ижиниң көскү түңнели. 1975 чылдың дөрткү кварталында тудуг, транспорт бүдүрүлгелериниң аразында Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга Степан Артёмович Борбак-оолдуң бригадазы тиилекчи болгаш «Главкрасноярск тудугнуң» доктаалы-биле үшкү чергениң акша шаңналын алган. А бо чылдың ийиги кварталында «Красноярск тудугнуң» бригадаларының аразында мергежил аайы-биле чарышка «Кызыл тудуг» эргелелинден Алексей Иванович Володинниң бригадазы эки ажылдааның демдеглээн. Ук чедиишкиннер—бо мурнакчы бригадалар чарыштың тугун бедик тудуп, тудуг-монтаж ажылының ажыктыын болгаш шынарын бедидер дээш демиселге ажылдың темпизин бичии-даа кошкатпайн турарының херечизи.

Улуг Октябрьның байырлалының бүдүүзүнде «Кызыл тудугнуң» мурнакчы бригадалары ажыл-ижин улам шапкынчыткан. «Тудугнуң ажылдакчылары! Капитал тудугнуң талазы-биле СЭКП-ниң XXV съездизиниң салган сорулгаларын чедиишкинниг чогуур үезинде күүседири дээш демисежиңер!.. Дүрген, шынарлыг, камналгалыг, кылдыр болгаш амгы үениң техниктиг үндезининге тудуп тургузуңар!»—дээн Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 59 чыл оюнга СЭКП ТК-ның кыйгырыгларындан сөстер эргелелдиң бригадаларын хей-аът кириип, бедик көргүзүглерни чедип алыры дээш социалистиг чарышче чалгыннандырып турар.

Эрткен 9 айларда социалистиг чарыштың түңнелин үндүрерге «Кызыл тудуг» эргелелдиң бригадаларындан бо бригадалар база тергииннер болгулаан. Бирги черде—Алексей Володинниң бригадазы. Ол бригада тудуг-монтаж ажылының планын 103,9 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң 112,1 хуу күүсеткен. Үшкү кварталда олар бешки микрорайонда 129 квартиралыг чуртталга бажыңының тудуун доозуп, ажыглалга кииргеп. Ол ышкаш бригада тудуг-монтаж ажылдарының өртээниң чиигелдезин чедип алганындан 6 муң рубльдиң камналгазын алыр аргалыг болган.

Амгы үеде бригадирниң ааразындан ооң оралакчызы А. Пашков бригаданы баштап турар. А. Пашков ажыл-ишке шалыпчы, эш-өөрүнге үлегерлиглерниң бирээзи. Монтажниктер Б. Монгуш, В. Аксёнов, С. Шабалин, каңнакчылар Н. Шинкоренко, В. Григорьев олар онаашкан нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар.

Степан Борбак-оолдуң коммунистиг күш-ажылдың бригадазы чарышка ийиги черже ээлээн. Бригаданың коллективи тудуг-монтаж ажылдарының планын 103 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң —112 хуу күүсеткен. Бригадир боду амгы үеде дүжүт ажаалдазынга киржип турарындан бригаданы ооң оралакчызы А. Воронин удуртуп турар. Найыралдыг бригада хоорайның дөрткү микрорайонунда № 10 бажыңның тудуун ам бо хүннерде чорудуп турар. Бригададан К. Кызыл-оол, В. Томилин, Г. Апосова, Т. Щетинина, Ю. Чащухин олар хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип турарлар.

Онгу беш чылдың баштайгы чылында алган үткүштүг планын С. Борбак-оолдуң бригадазы мынчаар чедиишкинниг боттандырып турар-дыр.

Улуг байырлалдың чоокшулап олурары «Кызыл тудугнуң» тудугжуларын, бүгү совет улус-биле бир демей, планныг онаалдаларны хуусаа бетинде күүседир дээш демиселче улам кодурлуушкунуг киржирин хөлзедирип турар.

Н. ООРЖАК,
«Шынның» корр.

Парторганизацияларда

отчёттар болгаш соңгулдалар

БЕДИК АТКА ТӨЛЕПТИГ БОЛУР ДЭЭШ

«Коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези». Республика типографиязының херимиче кирер эжиктиң кырында улуг үжүктер-биле хээлеп бижип каан ындыг сөстерни манаа келген кижи дораан эскерип каар. Тываның эң хоочун бүдүрүлгелериниң бирээзи—типография коллективи бо бедик адын элээн каш чыл улаштыр быжыг тудуп келген. Ону ооң ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылды, быжыг сагылга-чурумну, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш демисел-биле чедип алган. Манаа ында партия организациязының хөй талалыг организакчы болгаш политиктиг ажылы улуг рольдуг болганы чугаажок.

Бүдүрүлгениң мурнунда салдынган сорулганы күүседиринче ажыл-ишчилерниң күжүн мобилизастаар, оларның идей-политиктиг билиин профессионал квалификациязын бедидер, ажылчыннар ортузунга коммунистиг кижизидилгениң айтырыгларын күштелдирер талазы-биле парторганизация хөй талалыг ажылды чорудуп турар. Коммунистерниң бүдүрүлгеге авангардчы ролю, даандырган ажыл-херек дээш харыысалгазы, хөй-ниитичи идепкейи бедээн.

Оңгу беш чылдың баштайгы чылында бо бүдүрүлге бедик темп-биле ажылдап турар. Бо чылдың 9 айларында продукция сайгарар планын типография 100,5 хуу, ниити продукция бүдүрер планын 100,9 хуу күүсеткен. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү элээн бедээн. Цинкография цеги ышкаш, чамдык цехтерге бүдүрүлгениң чаа технологиязын нептереткен. Коммунистер А. Блинова, Михалёва, В. Попова, Б. Дөпчүн-оол, Г. Залюбовская болгаш оон-даа өскелер күш-ажылга үлегер-чижээн көргүзүп турар.

Ол бүгүнүң дугайын бүдүрүлгеде партия организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралынга тодаргай анализтеп, бүгү талалыг чугаалашкан.

— Оңгу беш чылдың баштайгы чылының онаалдаларын чедиишкиннииг күүседиринге кижи бүрүзү тодаргай үлүүн киирген турар ужурлуг болгай эштер, коммунистер. Бисте кижи бүрүзү шудургу, чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаарын, күрүнениң болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун шыңгыы сагып, бригада база цех бүрүзү ден-дески ажылдаарын чедип алырын оралдажып турар—деп, парторганизация секретары Г. Голубков чугаалаан. Мында ажылчыннар ортузунга партийжи организастыг болгаш кижизидикчи ажыл бүдүрүлгениң ажыл-чорудулгазын экижидеринге дээштиг салдарны чедирип турары чугаажок. Коллективтиң бүдүрүлгечи көргүзүглериниң дугайын үстүнде чугаалаан болгай бис.

Партия организациязы коллективке социалистиг чарышты удуртуп, организастаар, ооң дээди хевири—күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкинни калбартыр талазы-биле чамдык ажылдарны чорудуп турар. Ам мында 90 кижи коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, 38 кижи ол бедик ат дээш демисежип турар. Парторганизацияның учёдунда ажылчын коммунистер шуптузу ол бедик атты эдилеп турар. Тиилекчи болган цехке шилчиир кызыл тукту, чырып турар Кызыл сылдысты болгаш акша-шаңналын, а ол ышкаш ажылдың шынарын тергиин эки күүсеткеннерге 20 рубльдиң шаңналын тыпсып турар.

Ынчалза-даа санал берген коммунистер партия организациязының хуралдарынга чамдык чугула айтырыгларны чугаалажып турза-даа, ооң шиитпирлериниң күүселдезин кошкак контрольдап турарын шүгүмчүлээннер. Чижээ, бүдүрүлгениң ажыктыын бедидериниң, ажылдың шынарының дугайын хуралдарга чугаалажып келген. Ол хиреде өрүлге цегинден парлаары-биле экеп турар материалдар шынары багай болганындан чамдыкта ону машинаже киргижеге эдип, хөй артык шак чарыгдап турар дугайында коммунист парлакчы М. Михалёваның шүгүмчүлээни черле чөптүг.

— Бистиң дептерлээр цегивисти алыр болза, мында байдал база-ла оон-даа дээредевес — деп, ооң начальниги Т. Косинцева чугаалаан. Ылангыя парлаар болгаш өрүүр цехтерниң чамдык ажылчыннарының бурууз-биле чамдыкта чедир кылдынмаан номнар номчукчуларга чеде бээрге, ону солуп бээр дугайында олар дилеглер кылып, дедир типографияже чорудуптар таварылгалар тургулаан.

Отчёттуг үениң дургузунда партия организациязының хуралынга бүдүрүлгеде комсомол ажылының дугайын чугаалашкаш, ол дугайында шиитпирни хүлээп алган турган. Ынчалзажок ооң күүселдезин эки организастап шыдаваанындан комсомол ажылының деңнели ам-даа чавыс болуп артпышаан. Ол дугайын коммунистер И. Кара-оол, М. Муренкова олар тодаргай чижектер-биле көргүскеннер.

Бүдүрүлгениң ёзулуг организакчылары, ажылчыннарның кижизидикчилери болур ужурлуг инженерлерниң, цех начальниктериниң, мастерлерниң ролюн, харыысалгазын бедидер талазы-биле партия организациязы чамдык ажылдарны чорудуп турза-даа, ооң деңнели ам-даа чавыс. Бүдүрүлгеде чогаадыкчыларның болгаш чаартыкчыларның эге организациязын удуртур ужурлуг кол инженер Р. Когуттуң илеткелин партия хуралынга ап турда, ол илеткээр тодаргай чүнү-даа тыппаан болгаш күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарынга холбаштыр кандыг-даа ажыл чорутпаан. Черле ынчаш ол кол инженер хүлээлгезин барык-ла күүседип шыдавайн турар. Чамдык цехтер начальниктери аар-саар өске ажылдар дакпырлааш, чогуур ажылынче ханылап кирбейн турар, олардан ажылчыннарга каржы, доңгун чоруун көргүзүп турар кижилер база бар.

Бир эвес партия организациязының талазындан администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар эргезин долу ажыглап, боттандырган болза, бо мурнакчы бүдүрүлгеге четпестер эвээш болур турган ийик. Бо айтырыгга холбаштыр илеткелчи «партия организациязы администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдап шыдаваан дээрден өске тодаргай чүнү-даа чугаалаваан». Ол талазы-биле партия организациязының комиссиязы-даа тургустунмаан. Ужурунда болза, ындыг комиссияны отчёт-соңгулдалыг хуралга соңгуп алыр болгай.

Хоочун коллективтиң кежигүннериниң хөй нуруузу «Коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези» деп бедик атты бузуредир дээш бедик организастыг болгаш быжыг сагылга-чурумнуг чорукту көргүзүп, бедик бүдүрүлгечи көргүзүглерни чедип ап турар. Бүдүрүлгеде хөй-ниитиниң болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээрлер-биле демисел чорудар профилактика чөвүлели ажылдап турар. Бо чылын «Хөй-ниитиниң корум-чурумунуң үлегерлиг коллективи» деп ат дээш демисежири-биле бүдүрүлге хуралынга хүлээлгени алган. Ынчалзажок хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр, арагалаар, күш-ажылдың сагылга-чурумун сагывас ийинчангыс кижилер мында ам-даа бар. Ылангыя аныяк ажылчыннар А. Дыртык-оол, В. Адыг олар эзириктер сергедир черге хонганнар. Ол дугайын коммунистер М. Бурков, Д. Муренков болгаш өскелер-даа дүвүрээзин биле чугаалааннар.

«Коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези» деп бедик атты бужартадып турар ийинчангыс ындыг таварылгаларны болдурбас дээш партия организациязы ажылчыннар ортузунга идей-политиктиг кижизидилге ажылын улам күштелдирериниң, манаа холбаштыр коллективте өске хөй-ниити организацияларының ролюн болгаш харыысалгазын бедидериниң эргежок чугулазын хуралга коммунистер дугуржуп алган. Оңгу беш чылдың баштайгы чылы доостурунга чедир шөөлүг эвес үе арткан. Ону чедиишкиннииг доозарынче, СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче коллективтиң күжүн мобилизастаары партия организациязының организастыг болгаш политмассалыг ажылының деңнелиинден улуу-биле хамааржып апаар.

С. ШОЙГУ.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

ВЕНАДА ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАРДА

ВЕНА. (СЭТА). Төп Европага кайызынга-даа чепсектиг күштерни болгаш чепсектерни кызырарының дугайында чугаалажыышкыннарның киржикчилериниң 115-ки пленарлыг хуралы октябрь 21-де аңаа болган.

Совет делегацияның баштыңы Н. К. Тарасов аңаа чүве чугаалааш, чугаалажыышкыннарда тургустунган байдалды тодарадып тура, Европа диптке шериг чавырлыышкынын хандырарынга социалистиг чурттарның белениин онзалап демдеглээн. Ол сорулганы чедип алырынга, чугаалажыышкыннарның дөрт киржикчилериниң деңэргелиг үндезинге бүгү күрүнелерниң айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарын шыңгыы сагып турғаш, чепсектиг күштерниң санын улгаттырбазындан эгелээш, Төп Европага шериглерниң база чепсектиң санын улуу-биле кызырарынга чедир чугаалажыышкыннарга социалистиг чурттарның делегацияларының киирген хөй санныг саналдары чугула рольду ойнаан. Француз телевидениеге бодунуң интервьюзунга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев Совет Эвилели кымга-даа кыжанмайн чораан болгаш кыжанмайн турар, ынчангаш кайызынга-даа хамааржыр үндезинге чепсектиг күштерни кызырарынга кандыг-даа үеде ол белен деп айыткан.

Венада чугаалажыышкыннарның бурунгаарлаарынга амдызында НАТО чурттарының туруштары шаптыктап, сөс кырынга олар бүгү күрүнелерге хамаарыштыр Төп Европага шериглерни деңнелиг кызырарының эргежок чугулазын медеглеп турза-даа, херек кырында чүгле чаңгыс талага шериг талазы-биле артык эргени алырынче чүткүп турар деп, совет төлээлекчи сагындырган.

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

Пловдивте бижик кагар машиналар заводунуң продукциязы чүгле Болгарияда эвес, харын даштыкыда эки билдингир.

«Марица-41» деп хевириниң машиназын даштыкы чагыкчылар аажок херэглээр апарган.

ЧУРУКТА: бүдүрүлгениң мастери Г. Хаджийски, бригадир А. Караджов, контролёрлар Г. Стойменов болгаш Г. Крушева оларның ССРЭ-же чорудар дээн машиналарны хынап турары.

БТА—СЭТА-ның фотозу.

* * *

ЧССР. Бо хүннерде социалистиг Чехословакияда хөй-ниити болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн болган. Октябрьның төнчүзүнде чуртка эрге-чагырганың төлээлекчи органнарынга бүгү-ниити соңгулдалар болур.

Соңгулда мурнунуң кампаниязы болза сооңгу беш чылдарның иштинде улусчу эрге-чагырганың органнарының кылган ажылының дугайында отчёду, келир үеге планнарның бүгү улусчу көрүлдези болган. Аңаа чурттуң болгаш ниитилелдиң социал-экономиктиг улам ыңай хөгжүлдезиниң талазы-биле ЧКП-ниң XV съездизиниң салган сорулгалары кол черни ээлеп турар.

ЧУРУКТА: Усти-на-Лабе хоорайның (Соңгу Чехияда) соңгулда участоктарының бирээзинде.

ЧТК—СЭТА-ның фотозу.

ПУР. Гданьсктиң барыын талазында барык 40 километр черде славян биче буурай улустарның бирээзиниң төлээлекчилери—кашубтар шагдан бээр чурттап келгеннер. Чурттуң ол талазы улустуң эң-не солун аас чогаалы-биле сураглыг. Ол черниң чурттакчылары бодунуң эрткен үезин утпайн, бурунгувун улустуң ырларын, дамчыыр чугааларын база танцыларын, чаңчыл болган каас-чараш хептерин хевээр арттырып алган.

ЧУРУКТА: кашуб улустуң танцызы.

ЦАФ—СЭТА-ның фотозу.

Совет космонавтылар КНО-да

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXXI сессиязынга хүннүң кол болуушкуну ол организацияның штаб-квартиразынга совет космонавтылар — А. Леонов биле В. Кубасовтуң аян-чорук кылып барганы болган. Олар Делегейниң астронавтика федерациязының 27-ги конгрезиниң ажылынга киришкеш, Калифорниядан Нью-Йоркка чедип келген.

Космос делгемин тайбың сорулгаларга шинчилээринге база ажыглаарынга делегейниң кады ажылдажылгазын бо хүннерде чугаалажып турар КНО-нуң Кол Ассамблеязының Бирги комитединге (политиктиг айтырыглар болгаш айыыл чок чоруктуң айтырыгларының талазы-биле) космостуң маадырларын чылыы-биле уткаан. Бүгү киржикчилерниң өмүнээзинден оларга байыр чедирбишаан, Бирги комитеттиң даргазы Г. Ярошек (Польша) мынча деп чугаалаан: «Космостуң алдарлыг шинчээчилеринге чүректиң ханызындан байыр чедириишкиннерин дамчыдар болгаш космос делгемин улам ыңай шиңгээдип алырынга чаа-чаа чедиишкиннерни күзээр бодап тур мен».

Комитеттиң хуралынга чүве чугаалаары-биле космонавт А. Леоновту чалаан. Амгы үеде космос болза чүгле эртем шинчилелдери кылырының талазы эвес, харын практиктиг сорулгаларны шиитпирлээриниң — бүгү талалыг радио болгаш телевидение харылзааларын хандырарының, метеорологтуг хандырылганың, Черниң бойдус курлавырларын шинчилээриниң, долгандыр турар бойдус чүүлдериниң хирлениишкининиң контрольдаарының талазы болу берген деп ол демдеглээн.

Космосту тайбың сорулгаларга ажыглаарының болдунар аргалары шынап-ла кызыгаар чок деп, А. Леонов уламчылаан. Ынчалзажок ол сорулгаларны эң-не үре-түңнелдиг, ажыктыг кылдыр шиитпирлээр төлээде, янзы-бүрү чурттарның күжениишкиннерин каттыштырары, ап турар информацияны солчуру, чаа төлевилелдерни кады ажылдап кылырынга болгаш тургузарынга киржири чугула. Ындыг кады ажылдажылганың чайыынчак чижээ болза «Союз-Аполлон» программа-биле кады кылган совет-американ ужудуушкун болур. Ол ужудуушкун космос делгемин тайбың сорулгаларга шинчилээриниң болгаш ажыглаарының талазы-биле делегейниң кады чорудар калбак күжениишкиннериниң эгезин салган дээрзинге ханызы-биле бүзүреп турар бис.

«Интеркосмос» программаның киржикчилери чурттар космос делгемин тайбың сорулгаларга шинчилээринге болгаш ажыглаарынга кады ажылдажылга дугайында дугуржулганы чарган, ук дугуржулга Совет Эвилелинден болгаш социалистиг өске-даа чурттардан космонавтыларның кады чорудар ужудуушкуннарын баш удур көрүп турар дээрзин совет космонавт комитеттиң кежигүннеринге дыңнаткан. Баштайгы даштыкы кандидаттар белеткелди эртери-биле 1976 чылдың ноябрьда ССРЭ-ге чедип келир.

Совет космонавтылар Каттышкан Штаттарга боттарының аян-чоруун КНО-га баары-биле дооскан.

В. МАТЯШ,
Ю. РОМАНЦОВ.

ЭКИ ТҮҢНЕЛДЕР, ЧЫРЫК ПЕРСПЕКТИВАЛАР

ПРАГА. (СЭТА). Октябрь 20-де Прагага соңгукчуларның соңгулда мурнунуң хуралынга чүве чугаалааш, ЧКП ТК-ның Чиңгине секретары, ЧССР-ниң президентизи Г. Гусак чехословак улус соңгулдаларга коммунистиг партия-биле быжыг чаңгыс эптиг болгаш сырый каттышкан, Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттары-биле быжыг эвилелдиг, найыралдыг келген деп онзалап демдеглээн. Улусчу эрге-чагырганың бүгү чадаларының органнарынга октябрь 22-де болур соңгулдалар эң чугула политиктиг болуушкун болур деп, ол демдеглээн. Соңгулда мурнунуң хуралдарынга болгаш митингилеринге хөй миллион чехословак хамаатылар чедип алган чедиишкиннерни үнелеп, ЧКП-ниң XV съездизинге төлевилеттинген күрүнениң хөгжүлдезиниң программазынга бодунуң хамаарылгазын илереткен. Чехословак улустуң коммунистиг партиязының болгаш Чехословакияның национал фронтузунуң политиказынга ханызы-биле бүзүреп, долузу-биле деткип, чурттуң улам ыңайгы хөгжүлдезиниң программазын чаңгыс аай чүүлдүгзүнүп, национал фронтунуң кандидаттарын долузу-биле деткип турарынга бис өөрүп турар бис.

Бистиң национал хосталгавыс, күрүнениң хамаарылбас чоруу, бистиң социалистиг тургузуувустуң быжыг чоруу база бистиң улузувустуң тайбың амыдыралы ССРЭ болгаш социалистиг өске-даа ак-дуңмалышкы чурттар-биле найырал-биле база эвилел-биле сырый холбашканы бистиң улузувус эки билир деп, Г. Гусак демдеглээн. Ол эвилел база найырал бистиң улузувустуң тайбың чогаадыкчы күш-ажылының, бистиң планнарывыстың боттандырылгазының магадылалы болур.

Ынчангаш чехословак улус Совет Эвилелиниң, СЭКП Төп Комитединиң база СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң бодунуң тайбынга ынакшылдыг политиказын, делегей чавырлыышкынының курузун боттандырарынга, янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күрүнелерниң кады ажылдажылгазын хөгжүдеринге, бар турар айтырыгларны тайбың шиитпирлээринге ооң могаг чок күжениишкиннерин, чайгылыш чогун база принципиалдыын ыңчаар бедии-биле үнелеп, деткип турар деп, Г. Гусак онзалап демдеглээн. Ындыг үндезиннерге бистиң даштыкы политикавыс, бистиң партийжи база күрүне политикавыс тургустунган.

Социалистиг сайзыраңгай ниитилелди тургузарының, социалистиг демократияны ханыладырының, бистиң улузувустуң чаңгыс эвии, ССРЭ-биле болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының оон-даа өске чурттары-биле эвилелди база найыралды быжыглаарының К. Готвальдтың айытканы чаңгыс орук бисте бар деп, Г. Гусак түңнелинде чугаалаан.

ЛИВАНДА АТКЫЛАЖЫЫШКЫННЫ СОКСАТКАНЫ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Беш араб чурттарның баштыңнарының болгаш ПХО-нуң даргазының Эр-Риядка болган чөвүлел хуралдарынга чедип алдынган, Ливанның бүгү девискээринге дайын чорудулгаларын соксадыр дугайында дугуржулга октябрьның 21-ниң эртенинден эгелеп күштүг болуп кирген.

Ливанның национал-патриоттуг күштериниң удурланыышкынының палестин шимчээшкининиң, а ол ышкаш барыын үзелдиг христиан күштерниң удуртукчулары дайын чорудулгазын соксадыр болгаш санының талазы-биле 57-ги болуп турар, аткылажыышкынны соксадыр дугайында дугуржулганың негелделерин сагыыр айтыышкынны боттарының чепсектиг отрядтарынга берген. Хоорайның чамдык черлеринге ында-хаая аткылажыышкыннар база үгер-бөө октарының частыышкыннары дыңналып турза-даа, эртенгиниң алды шактан эгелээш, элээн ыржым апарган.

Ливанның мурнуу чүгүнде дүшкүүрлүг болгаш айыылдыг байдал хевээр артпышаан турар, империалистиг бөлүктерниң идепкейлиг деткимчезин ажыглап турар Израиль ында ажык интервенцияны калбаа-биле боттандырып турар. Ооң шериглери аар артиллерияның болгаш 60 танкының деткимчези-биле мурнуу ливан Ярун суурже чаза булгап киргеш, ону эжелеп алган. Ооң соонда олар, бир эвес чурттакчылар удурланыышкын кылырындан ойталавас болза, хоорайны бүрүнү-биле үрегдээр дээрзин чурттакчыларга сагындырбышаан, Бинт-Джейбль хоорайже бурунгаарлап чорупкан.

Тель-Авивтиң чагырыкчы бөлүктери аткылажыышкынны соксадыр дугайында чаа дугуржулганы үзерин оралдашпышаан, Ливанның мурнуу чүгүнде байдалды кандыг-даа арга-биле чидиглендирип турар деп депшилгелиг парлалга демдеглеп турар.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ливанда барыын үзелдиг христиан күштерге Израиль «адик-хептен эгелээш, танкыларга чедир бүгү-ле чүвени» дерип турар деп, ЮПИ агентилелдиң корреспондентизи Тель-Авивтен дыңнаткан. Израиль барыын үзелдиглерге автоматтыг чепсекти, минометтарны болгаш «Шерман» танкыларны дамчыдып берген, оларның танк экипажтарын база шериг кезектерин белеткээрин хандырган, барыын үзелдиг күштерниң контрольдап турары кызыгаарда ливан суурлар-биле радио харылзаазын тургускан деп, корреспондент демдеглээн. Ливан чөрүлдээзи кыптыгып үнгениниң соонда каш-ла айлар эрткенде, барыын үзелдиглерни Тель-Авив идепкейлии-биле деткип эгелээн.

Пекинде чыскаал

ПЕКИН. (СЭТА). «Шанхай бөлүү» дээр бөлүкке кирип турган дөрт кыдат удуртукчуларының ажыл-чорудулгазын буруу шапкан массалыг чыскаал октябрь 21-де найысылалдың төп кудумчуларынга болган. Албан болгаш бүдүрүлге черлериниң аайы-биле колонналар кылдыр чыскаалып алган хөй муң кижилер организастыы-биле Чананьцзе деп кол кудумчулап Тяньаньмэнь шолдуң уунче чорупкан. Чыскаалганнар «Дөрттүң антипартийжи кем-буруулуг чоруун буруу шаптывыс», «Дөрттүң антипартийжи бөлүүн чылча шапканын ниити-биле деткидивис», «Цзян Цин, Чжан Чуньцяо, Яо Вэнь-юань, Ван Хунвэнь сөнээзин» деп лозуңнарны көдүрүп чорааннар. Чамдык лозуңнарда «дөрттүң контрреволюстуг дээрбечи бөлүүнүң» дугайын бижээн болган.

Кризистиң күштелгени

ТОКИО. (СЭТА). Чагырыкчы либерал-демократтыг партияның япон парламентиде депутаттарының хөй кезии октябрь 21-де премьер-министрниң эрге-дужаалындан Т. Микиниң халажырын болгаш эрге чагырганы премьерниң оралакчызы Т. Фукудага дамчыдып бээрин негээн. Бодунуң хуралынга ЛДП-ниң 392 депутаттарының 245 депутады октябрь 31-де болур партияның ээлчег чок съездизинге Т. Микиниң партияның даргазының эрге-дужаалындан халажырын база чедип алыр деп медеглээн. Т. Фукуда чазакты болгаш ЛДП-ни баштаарынга бодунуң белеңин илереткен.

Ам болур деп турар партия съездизинге хөй кезии боор турар ЛДП-ден парламент кежигүннериниң ол хуралының шиитпири чагырыкчы партияда кризистиң өскенин база ооң баштыңнарының аразында эрге-чагырга дээш демиселдиң чидиглеңгенин баш удур көргүскен.

ЕЭН-НИҢ СЕССИЯЗЫНДА

ЛЮКСЕМБУРГ. (СЭТА). Европа ниитилежилгелериниң министрлер чөвүлелиниң даштыкы херектер министрлериниң деңнелинге болган сессиязы «Ниити рынокта» шыңгыы чөрүлдээлер барын база катап бадыткаан.

«Ниити рынок» кежигүннериниң аразында чидиг чөрүлдээлер ЕЭН-ниң хемчээлдеринге балык тудуушкунунуң айтырыгларын чугаалажып турар үеде тодаргай илерей келген. «Тостуң» чурттарының министрлери дыка үр чугаалажып келзе-даа, балыктаашкын зоналарының болгаш чурумунуң дугайын дугуржуп ап шыдаваан. Ол айтырыгны чугаалажып көөрүн Европа ниитилежилгелериниң министрлер Чөвүлелиниң октябрьның төнчүзүнде Гаагага болур ээлчег чок сессиязынче соңгаарлаткан.

Бо айтырыгның талазы-биле мээң чуртумнуң национал эрге-ажыктарны камгалаарынга үндезилеттинген туружун «ниитилежилге талазы-биле чамдык эвилелчилер каржызы-биле ыйыдып, дора көрүп турган» деп, сессияның доозулганының соонда Ирландияның даштыкы херектер министри Г. Фитцджеральд медеглээн.

«Ниити рынокка» Грецияның кирериниң дугайында ЕЭН биле Грецияның аразынга чугаалажыышкыннарның чурумун сессияга тодаргайлаан. Ол айтырыг ЕЭН-ниң бир сессиязындан өске сессиязынче шилчип келгени билдингир болгай (Греция бодун хүлээп алыр дугайында дилегни 1975 чылдың июньда-ла киирген турган). Ону хүлээп албайн турганының бир чылдагааны болза, кошкак грек экономика «Ниити рынокка» шаптык таварыштыра бээр ирги бе дээр ондагыышкыны болуп турган деп, парлалга демдеглеп турар. Колдуунда-ла аграрлыг чурт болуп турар Грецияны киирип алыр чорук ниитилежилгениң тус-тус кежигүннериниң аразында адааннажылганың уржуундан кризистиң кес кырында турар ЕЭН-ниң кедээ ажыл-агый политиказының чөрүлдээлерин күштелдиреринге чедирер деп база-ла айтып турган.

ЕЭН-ниң илип үндүрген негелделериниң алырга, Греция болза чүгле «Ниити рынок» чурттарының ниити садыг политиказынга болгаш каайлы тырттар эвилелинге каттыжар эвес, харын-даа оларның даштыкы политиктиг хүлээлгелерин база хүлээп алыр ужурлуг болуп турар. Греция биле ЕЭН-ниң аразынга «техниктиг чугаалажыышкыннарның» бирги ээлчээ ноябрьда эгелээр.

ЭДЧ биле ЕЭН-ниң аразынга удур-дедир харылзааларның үндезиннерин ажылдап кылыр дээн ЭДЧ-ниң кежигүннери чурттарның саналынга харыыга хамаарыштыр санал-оналды ЕЭН-ниң чурттарының даштыкы херектер министрлери солушкан дээрзи ында билдингир апарган. Олар ол айтырыгны чугаалажып көөрүн Европа ниитилежилгелериниң министрлер чөвүлелиниң дараазындагы сессиязынга ургужуулаар деп шиитпирлээн.

Кижилер, фактылар, болуушкуннар

СПОРТКА ХАНДЫКШЫЛ

Хүрешке тывалар шаг-төөгүден бээр ынак чораан. Чаңгыс-даа байыр-наадым ол чокка эртпейн келген. Мөге кижилерни чон хүндүлээр, мактаар турган. Ооң уламындан оларның аваангырының, күштүүнүң, кашпагайының дугайында чечен болгаш төөлчүргү чугаалар дыка хөй. Сөөлгү үеде тыва хүреш улам ыңай сайзыралды алган. Ону спорттуң национал хевирлеринге Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң улустарының спартакиадазының программазында киирген. Тыва хүрештиң аргаларын чүгле Тываның эвес, Якут, Бурят АССР-лерниң, Хакас, Даг-Алтай автономнуг областарның, Усть-Орда, Агинск Бурят национал округтарның мөгелери өөренип ап, сайзырадып турар. Ооң-биле чергелештир бистиң республиканың мөгелериниң арга-мергежилги өскен. Оларның аразында атсураглыг кижилер эвээш эвес. Ооң бирээзи Киров Хомушкунуң дугайында номчукчуларга кысказы-биле таныштырар бодадым.

Хомушку бичезинден турала мөге-шыыраа, боткур талазы-биле чажыт өөрүнден ылгалдыг турган. Школачы чылдарында өөреникчилер ортузунга болган хүрешке ол бола шүглү бээр турган. Оон бээр тыва хүрешке хандыкшып, ооң аргаларын өөренип эгелээн. Сураглыг мөге Салчак Намчыл Бай-Тайганың Тээлиге чурттап, ажылдап турган. Бай-тайгажылар бо мөгени Мөге-Намчал деп хүндүлеп адаар чүве. Ооң девиири чараш, аргаларны аваангыр, дүрген ажыглаар. Ону Хомушку Киров өөренип, салгап алган. Ол 17 харлыында районга шүглүп, шыыраан, мергежилдиин көргүскен.

Шериг албазын эрттирип турар үеде Киров улам күш кирип, эът-ханы четчип келген. Аңаа классиктиг хүрешке хүрежип, бирги разрядтың нормазын күүсеткен. Ол ышкаш хостуг хүрештиң аргаларын өөренип алган. Хүреш талазы-биле билии тыва хүрештиң маргылдааларынга чедиишкинниг болурунга дузалаан.

Бо мөге бистиң республиканың найысылалынга болган хөй санныг тыва хүреш маргылдааларынга доктаамал киржип, чаңгыс удаа эвес шаңналдыг черлерни ап келген, ону шуптузун санап бижиири берге.

1961 чылдан бээр национал спорт талазы-биле Сибирь болгаш Ыраккы Чөөн чүк улустарының спартакиадазы чылдың-на эртип турар. Ооң маргылдааларынга Киров Хомушку үргүлчү идепкейлиг киржип турар. Спартакиаданың эгелээн баштайгы чылында Улан-Удэге, ооң дараазында чылын Якутскиге бурят хүрешке ол чемпион атты чедип алган. Бо зонаның мөгелеринде аңаа күш чедер кижи ийи чыл улаштыр чок болган. Ооң соондагы чылдарда болган спартакиадаларга база шаңналдыг черлерни ээлээн. Спортчу чедиишкиннерин үнелеп көргеш, Киров Хунажыкович Хомушкуга 1973 чылда национал спорт талазы-биле РСФСР-ниң спорт мастери деп атты тывыскан.

Хомушкунуң хары дөртен ашкан, ынчалза-даа хандыкшылдыг спортун ам-даа каггбаан. Бо чылын эрткен национал спорт талазы-биле республика спартакиадазынга бурят хүрештиң 82 килограмм чедир деңзизинге ол хүрешкеш, үшкү шаңналдыг черни ээлээн.

Бай-Тайга районнуң күш-культура болгаш спорт комитединиң даргазында Киров Хомушку каш чыл улаштыр ажылдап, спортту сайзырадыр херекке биче эвес үлүүн киирип турар. Күш-дамыр кижизидилгезиниң программалыг үндезини — ГТО-нуң нормаларын дужаарынче ажыл-ишчилерни калбаа-биле хаара тудар ажылды чорудуп келген. Ооң түңнелинде 2126 кижи комплекстиң нормазын дужаарынче кирген, муң хире кижи ГТО-нуң демдээниң эдилекчизи болган.

Район төвүнге маргылдааларны доктаамал эрттирип турар, аңаа шилиттинген командалар республиканың зоналарынга болгаш найысылалынга эрткен маргылдааларга киржип, чаңгыс удаа эвес шаңналдыг черлерни ап келген. Район социалистиг Күш-ажылдың Маадыры О. Лопсаңчап аттыг шилчиир кубоктуң эдилекчизи база турган.

Аныяктарны спортче хандыкшыдар, күш-культуржуларның билиг-мергежилин бедидеринче Хомушку кичээнгейни салып турар. Боттарының бар аргалары-биле спорттуң чамдык хевирлеринге секцияларны организастаан. Кылып чоруткан ажылдарның түңнелинде Николай Седип, Роман Хомушку, Андрей Кара-Сал, Николай Салчак ышкаш шыырак спортчулар бар болу берген.

Киров Хомушку мөге кижи болганда тыва хүрешти сайзырадырын чугула деп санап, ооң секцияларын организастаар хемчеглерни алыр деп турар.

Киров Хомушкунуң спортту пропагандалаар, ону сайзырадыр дээш 1976 чылда кылып чоруткан үре-түңнелдиг ажыл-ижин үнелеп көргеш, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Күш-культура болгаш спорт комитеди Хүндүлел бижиик-биле чоокта чаа шаңнаан.

ЧУРУКТА: К. Х. Хомушку.

Т. ХЕРТЕК.

ЭРТЕМДЕННЕРНИҢ ЧУГААЗЫ

Чоокта чаа Алма-Атага Бүгү-эвилелдиң тюркология конференциязы болган. Тываның дыл, литература болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунуң бөлүк эртемденнери аңаа барып киришкеннер. Олар чанып келгеш, боттарының киришкен секцияларының ааңы-биле илеткел кылып, сонуургатканнар.

Төөгү эртемнериниң кандидады М. Маңнай-оол төөгү секциязының ажылынга киришкениниң дугайын чугаалаан. Ол секцияның киржикчилери М. Маңнай-оолдуң илеткелин улуг сонуургал-биле дыңнааннар. Аңгы-аңгы хоорайлардан барган 67 кижи база илеткел кылган.

Казах ССР-ниң Эртемнер академиязының академиги А. Нусулбековтуң «Советтиг үеде тюрк уктуг улустарның төөгүзүнүң айтырыгларын шинчилээри» деп илеткелин дыңнакчыларның улуг сонуургалын болдурган. Совет тюркологтар төөгү эртеминиң талазы-биле улуг чедиишкиннерниг ажылдап турарын ол демдеглээн. Антропология талазы-биле, этнография болгаш археология айтырыгларының дугайында илеткелдерде эң чугула факт-барымдааларны көргүскенин эртем-шинчилел институдунуң эртем ажылдакчылары З. Чадамба, З. Сандан, Б. Татаринцев оларның илеткелдерин конференцияның киржикчилери дыка сонуургаан.

Тываның эртемденнери эртемни хөгжүдеринге, төөгүнү шинчилеп, өөреникчинге, ылаңгыя тюркологияның чугула айтырыгларын көрүп, шинчилээринге төлептиг үлүүн киирип турарын конференцияга демдеглээнин М. Маңнай-оол дыңнаткан.

В. МОНГУШ,
институттуң эртем ажылдакчызы.

Школа ажыглалда кирген

Бай-Тайгада «Кара-Хөл» колхозтун тудугжулары 320 олуттуг школаны бо чылын ажыглалга киирип, уругларының өөреникчинге таарымчалыг байдалды тургузар дээш кызымак ажылдааннар.

Ыракка Даспы-Аксынга чоокта чаа школаны ажыдаарынга тураскаатан митинги болган. Колхозта партком секретары А. С. Адыгбай аңаа чүве чугаалааш, келир үениң аныяк салгакчыларын өөредип, кижизидеринге таарымчалыг школаны тудуп берген тудугжуларга өөрүп, четтиргенин илереткен.

Школаны тударынга Хертек Норбужап, Хертек Бадан-оол, Хертек Байыр-оол, Күжүгет Борбак-оол, Хертек Маадыр-оол болгаш өскелердаа идепкейлиг киришкен.

Чырык, делгем класстарлыг, спорт залдыг школада кичээлдер эгелээн.

А. САЙЫН-ООЛ.

Чаа номнар

«СИБИРЬНИҢ БОЙДУЗУ»

Москваның күрүне университединиң география факультединиң профессору, география эртемнериниң доктору Н. И. Михайловтуң «Сибирьниң бойдузу» деп чаа ажылын «Мысль» деп ном үндүрер чер үндүрген. Номнуң автору — бистиң чурттуң ол улуг кезииниң шинчилекчизи, Сибирьниң Кыдыкы Соңгу чүгүнге, Якутияга, Забайкальеге, Тывага, Хакасияга, Алтайга, Барыын Сибирьге чораан.

Сибирь — шел болгаш бойдус байлааның болгаш улус ажыл-агыйынга ужур-дузазының талазы-биле ССРЭ-ниң эң-не улуг областарының бирээзи. Ол Соңгу Азияның шөлүнүң улуг кезиин ээлеп, соңгу чүктен мурнуу чүкке чедир 3500 км, барыын чүктен чөөн чүкке чедир 7000 км шөйүлген. Ооң агаар-бойдузу янзы-бүрү, чер хөрзүнү, дириг амытаннары бир-янзы.

Сибирьниң бойдус байлаа кончуг хөй. Ооң девискээринде эвилелдиң хөмүр-даш курлавырының 80 хуузу, нефть, бойдус газы, демир рудазы, өңнүг болгаш ховар металлдарның, алмазтың, даг-дүгүнүң, тудуг материалдары кылыр чиг-эт чыдар черлери дыка хөй.

Сибирьниң бойдузун болгаш ооң курлавырларын өөренип, шинчилээр географтыг айтырыгларга ук номну автор тураскааткан. Ол ышкаш Тываның бойдузунуң онзагай чүүлдерин, чылдың аңгы-аңгы сезоннарындан ооң девискээр талазы-биле дифференциязын номда тайылбырлаан.

Н. И. Михайловтуң номунуң утказы ханы, солун, чураан, тырттырган чуруктар, таблицалар-биле эки каастаттынган.

«СЦЕНАДА АМГЫ ҮЕ»

Тываның ном үндүрер чери «Сценада амгы үе» деп эгелиг тыва болгаш орус шиилер чыындызын үндүрген. Ону республиканың Улусчу чогаалдыга бажыңы парлап үндүреринге белеткээн.

А. Афиногеновтуң «Машажыгаш», Ю. Сотниктиң «Шуут халап», А. Хертектиң «Бистиң Май-оол», А. Емельяновтуң «От дээш демисел» деп шиилери чыындыда кирген.

Бо чыынды бот-тывынгыр уран чүүл коллективтеринге ажыктыг.

НИЖНЕКАМСК БӨГҮН

ТАТАР АССР. Нефтехимиктерниң Нижнекамск хоорайы бодунуң баштайгы он чылын демдеглеп эрттирген. Мурнунда куруг шөл турган, хат хадып турган черде бо хүн делгем кудумчулар, чурттаа кварталдары, школалар, кинотеатрлар тургустунган. Хоорайның тудуунга эң-не мурнакчы, дешпилгелиг бүгү чүүлдерни ажыглаан. Нижнекамскиде ыштап турар чаңгыс-даа хоолай чок. Үлетпүрнүң бүдүрүлге черлерин калбак ногаан зонаның даштында тургускан.

Чаагайжыдылга талазы-биле Россияның хоорайларының социалистиг чарыжынга ол бирги черни ээлээн.

Он чылдың иштинде Нижнекамскиге кылымал каучуктуң, газтың, дугуйнуң заводтарын болгаш оон-даа өске бүдүрүлге черлерин туткан. Нижнекамскиниң бүдүрүлге черлериниң продукциязы чурттуң улус ажыл-агыйында төлептиг черни ээлээн.

ЧУРУКТА: Нижнекамскиниң кол кудумчузу—Тудугжулар проспектизи.

Е. ЛОГВИНОВТУҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

ЧУРУКТА: «Нефтехимик» Культура бажыңының «Яшлек» деп улусчу ансамблиниң танцычылары Каманың эриинде.

Е. ЛОГВИНОВТУҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

ДАГАЛЫГ ХАЛЫЫР-КАРА

Александр Матвеевич Сысолятинни «Уралдың ус-шевери» деп адап турар. Ол эң нарын кылыглар кылырынга бодунуң күжүн шагда-ла шенеп эгелээн.

Бир катап ол бодунуң кады ажылдап турар эштерин кайгаткан. Ажылдаар черинге бичии шил хоолайжыгаш эккелгеш, ооң иштинден нарын испикчигеш-биле бичии элезинчигешти шымчып эккелгеш, саазын кырынга салып каан. Хеп-хенертен элезинчигеш шурап эгелээн. Улгаттырар шил-биле көөрге, кылымал «халыыр-каражыгаш» болган. Ооң мага-бодун меңгүнден, даваннарын—каңдан кылган. Ол шимченгир халыыр-каражыгашты Сысолятин беш ай ажыг кылып келген. Эштериниң сүмези-биле кылып алганы элдепейлиг чогаадылгазын Москваның бир музейинче чорудупкан. Музейниң ажылдакчылары халыыр-караның «аажызын» билбээни-биле, шил хоолайжыгашты хенертен ажыда каапкаарга, халыыр-каражыгаш шурай бергеш, чиде берген.

Александр Матвеевич аңаа уидараваан. Ооң шевер холдары ындыг нарын кылыгларны чаңгыс удаа эвес кылган. Ооң дугайын хөй-хөй кижилер солуннардан номчаан. Сысолятинге эртемденнерниң чагаалары, чогаадыкчыларның дилеглери кээп эгелээн.

...Уралда хоорайжыгаштан Москваның күрүне университединиң генетика болгаш селекция факультединге белек почта-биле чеде хонуп келген. Ында—клеткаларга нарын кезиишкиннер кылыр, эртем-шинчилелге херегээр хуупгаазын херенселди камныг ораап суп каан. Ол ивениң узуну—бир сантиметрден эштас, дооразы—01, миллиметр.

Карак эмчизи сураглыг профессор С. Н. Федоров Александр Матвеевичиден карактың картының кескен тиглорин дарааар нарын херенселдерни алган. Бо дараашкынны кылырда хендиржигешти инениң удунче сугарын микроскоп дузазы-биле кылыр. Карак эмчизи белорус профессор В. Т. Парамей «Уралдың ус-шеверинден» карак огунуң тканьнарын кезип эмнээр тускай херенселди кылып бээрин дилээрге, Сысолятин баш кыргыыр машинка хегирлиг нарын херенселди чогаадып, кылып берген.

А. М. Сысолятин «Егоршин» шахта эргелелиниң механиги болуп ажылдап турар. А нарын кылыглар—ооң хостуг үезинде хандыкшылы. Чоокта чаа уралчының талантызы-биле Звездный хоорайның чурттакчылары танышканнар. Александр Матвеевич «Союз» биле «Аполлонуң» кады ужудуушкунунга тураскаатан бичии нарын кылыгны чогаадып күүсеткен. «Уралдың ус-шевери» ынчаар ажылдап турар.

«ИЗВЕСТИЯ» солундан.

Эртем-практиктиг конференция

«Ээүп олурар салгалдың коммунистиг кижизидилгезинге номнуң болгаш библиотеканың ролю» деп темага эртем-практиктиг конференцияны ВЛКСМ обкому, Культура болгаш Чырыдыышкын министерстволары, республиканың К. М. Чуковский аттыг уруглар библиотеказы организастап эрттирген.

Коммунистиг кижизидилгениң айтырыгларынга номнуң болгаш библиотеканың ролю, библиотека болгаш пионер организациязы, школачыларның күш-ажылчы кижизидилгезинге бибилиотеканың ролю дээш өске-даа айтырыгларны конференцияга чугаалашкан.

БИСТИҢ КОРР.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ОКТЯБРЬ 23-ТЕ

МОСКВАДАН

8.10—«Ужуралдар фильмнериниң экраны». «Туттурбас өжээн негекчилери». Уран-чечен фильм.
9.25—«Ону шыдаар силер». Аныяк чогаадыкчыларның конкурузу.
10.35—«Дириг амытаннар делегейинде». Дамчыдылганы журналист В. М. Песков эрттирер.
11.35—«Тоолче аалдаашкын». «Морозко». Уран-чечен фильм.
13.00—Медээлер.
13.10—13.20—Чапсар.
13.20—«Кадыкшыл». Эртемнептередилгелиг программа. Дамчыдылганы эмчи Ю. Белянчикова эрттирер.
13.50—«Кинопанорама». Дамчыдылганы кинокритик Г. А. Капралов эрттирер.
15.20—«Дем каттыштырылгазы». Тележурнал. Дамчыдылганы политиктиг тайылбырлакчы А. Каверзнев эрттирер.
15.50—«Музыка делегейинде». Тележурнал.
16.50—«Бурят хээлер». Документалдыг телефильм.
17.00—«Үе». Информастыг программа.
17.30—Улуг улуска мульт-фильмнер программазы: «Сандай», «Фильм, фильм, фильм».
18.00—Хоккейге ССРЭ-ниң чемпионады. ЦСКА—«Динамо» (Рига). В. И. Ленин аттыг Төп стадионнуң «Спорт ордузундан дамчыдылга. Чапсарларда: 1. «Спортлото» тиражы; 2. Медээлер.
20.15—20.25—Чапсар.
20.25—А. Хачатурян. «Байырлалдыг поэма».
20.45—«Ужуралдар фильмнериниң экраны». «Туттурбас өжээн негекчилери». Уран-чечен фильм.
22.00—«Дириг амытаннар делегейинде». Дамчыдылганы В. М. Песков эрттирер.
23.00—23.30—«Үе». Информастыг программа.

Агаар

Бөгүн республикага бүргээр, хар чаар. Барыын чүк угланыышкыныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы дагларга 10—15, өскелеринге 7—12 градус соор.

Кызылга бүргеп, быскан хар чаар. Хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы тик градус болур.

Редакторнуң
оралакчызы К. К. САТ

КИНО

ОКТЯБРЬ 23-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Авыралдыг не» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыынды 9.20, «Робинзон Крузонуң амыдыралы болгаш элдептиг ужуралдары» 10.50, 15.05, 16.55, «Тывызык оорлаашкын» 12.40, 18.45, 21.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Сөөлгү ок» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: Операция: «Кобра» 15.00, «Өске чагаалар» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Кызыл КАИ-зиниң 1976 чылдың апрель айда Николай Николаевич Усольцевтиң адынга тывысканы ВН сериялыг, № 735315 шынзыдылга бижиик читкен төлээде, ону күш чок деп санаар.

СОТКА ОЛУРГАН

(Шоодуг)

Хүрең-оол Куударович чаңчыкканы номерже долгай каапкан:

— Алло! Чылбаа Хертекович бе? Экии! Соңгаже көре каавыдам. Кандыг-дыр! Магалыын аа! Бурган авыралында чаяап бооп, чаш харын тө каапкаш барган. Койгуннаар дээп ийик бис чоп, утканың ол бе? Ийе, ийе. Дугурушканывыс ёзугаар бөгүн дораан хаптаалы. Кара-Талче. Машина че?.. Сен ол эргелелдиң чиик-каразын апсынза? Ындыг-дыр че. Чылбаа Хертекович. Белеткенип алыйн.

Эжишкилер удатпаанда магазин чанынга хап келгеннер. Орук-суур, олча-омактыг болуру дээш, Хүрең-оол Куударовичиниң чугаалаары дег, бурган авыралынче чажар апаар-ла болгай. Оон каккаш, машина кежиг аксынга доктааган.

— Дугуржуп алган хүнүвүсте сагыш ышкаш чаап каар магалыг улус эвес бис бе, Хүрең-оол Куударович. Аас-кежиивис, шынап-ла, аксывыста халаңайнып чоруур—дивишаан, бирээзи дашка бажын өрү-куду чашкылаан.

— Бурган авыралындан-на болган боор оң, Чылбаа Хертекович—дээш өскези база ток-ла кылган.

Алгаашкын ооң-биле доозулган. Машина Кара-Тал кайы сен дээш караңнадыплаткан.

— Магалыг эт аа! Уйгу-чыдып-даа дивес, аъш-чем-даа негевес, кайнаар ыдалай-дыр, ышаар халып-ла олурар. Кандыг кижи чогааткан чүве ирги? Ол кижиге муң-даа акша болза харам чок мен ийин, Хүрең-оол Куударович—дээш, Чылбаа Хертекович машинаның рулюн долгагылаан.

— Ындыг харын. Берге-ле кижи турганы чугаажок — деп кожазы деткээн.

Кара-Тал бо-ла болгай. Адап каапы дег бөлүк-бөлүк кара талдар дистиичи берген тургулаан. Ооң кыдыын куду алзы делгем шөлдү хараганнар ээлээн.

— Ойт, тургус! Майтак чүвең доо барды!—деп, Хүрең-оол Куударович алгырган.

Чаш харга базып каап ис көскү болгаш билдингир болур. Эжишкилер исти кезип көргеш, дүрген дугуржу каапкап. Чылбаа Хертекович сегит бажынга олурар, а бирээзи сегиртип бээр мындыг болган. Ийи-үш катап сегиртиишкинниң түңнелинде боо даажы Кара-Талды чаңгылаңдыр дагжап-ла үнген. Кежээликтей апарган. Ийи эжишки олча-омактыг болганы дээш дашкаларын каш удаа көдүргүлээш, чанарынче белеткеп берген.

— Бурган авыралы-ла орнээген боор оң—деп, Хүрең-оол Куударович чугаалааш, бодунуң чугаалаары дег «Майтак чүвезин» машинаже киир каапкан.

— Аас-кежии-ле чаяаган боор оң—деп, өскези база оттүнган.

Бүгү-ле чүүлдер чорууруңга белен. Ынчалза-даа бичии када болган ыржымны Чылбаа Хертековичиниң алгызы үрепкен:

— Ат болган!... Сээң хайың!... Койгуннаар деп алган!

— Чүү болу берди? Канчап бардың?

— Мотор!—деп, кускуннапкаш, Чылбаа Хертекович, эжиниң хорээнден сегирип алган:—Мо-то-ор! Дыңнадың бе? Моторнуң суу доңган-дыр! Суун чүге төкпээн сен!

— Сокса! Канчап бардың? Дүвүревейн баштай көрүп көрээли—дээш, Хүрең-оол Куударович моторже ээге берген. Шынап-ла, доңган сугнуң доштары блоктуң тиглени берген черинден кылаңайндыр коступ тургулаан.

— Ол-дур, көрдүң бе! Чедип алган чүвевис кайы хире-дир?.. Аа халак! Каражадыр оң, сотка олурган-дыр бис, билип тур сен бе! Көрүп көрем, ам чүү болур деп?—дивишаан, Чылбаа Хертековичиниң холунуң дыңзызы дам барган.

— Болгаан! Канчап бардың, орталап моң!—деп оожуктурбушаан, Хүрең-оол Куударовичиниң холундан адырлып алыры-биле ону иде каапкан.

— Сеңээ чүү херегил, аа?—дээш, Чылбаа Хертекович Хүрең-оол Куударовичиже чудуруун көргүскен.

— Сокса! Канчап бардың? Орталанып, өршээп көр!—деп оозу дилээн.

Хүрең-оол Куударовичиниң чугаалаары дег, бурган авыралының ачызы болганы ол ийикпе, харын-даа ол өйде чаяан болуп, малчыннарже сиген чедиргеш чанып олурган машинаны Чылбаа Хертекович көре соп каап. Үрдаа болбайн олар машиназын сөөртүрүп алгаш суурже углапканнар. Ооң соонда оларны күрүнеге каража чедиргени дээш база арагалап турганы дээш ажылдарындан хостаан дээр чүве.

В. САТ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл. Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда килдизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарьның 2-23-54, партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47 үлетпүр килдизиниң 2-22-64 чагаа килдизиниң 2-41-27 информация база совет тургузуг килдистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, секретариаттың 2-23-35, солун келбейн баргаңда 2-32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

ЧАГЫГ № 1780. Тираж 16332.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл. Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1).

ТС—01339